

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Κείμενο από το πρωτότυπο (στίχοι 58 -77)

ΙΣ.	Νῦν δ' αὖτ' ἄν μόνον δὴ νῶν λειψιμμένα σκοπεῖ ὄσῳ κάκιστ' ὀλοόμεθ', εἰ νόμου βία ψῆφον τυράννων ἢ κράτη παρέξιμεν.	58 60
	Ἄλλ' ἐννοεῖν χρὴ τοῦτο μὲν γυναῖχ' ὅτι ἔφουμεν, ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχομένα· ἔπειτα δ' οὐνεκ' ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων καὶ ταῦτ' ἀκούειν κἄτι τῶνδ' ἀλγίονα. Ἐγὼ μὲν οὖν αἰτοῦσα τοὺς ὑπὸ χθονὸς ξυγγνοῖαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε, τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι· τὸ γὰρ περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.	65
ΑΝ.	Οὐτ' ἂν κελύσαμι' οὐτ' ἂν, εἰ θέλοις ἔτι πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἠδέως δρώης μετὰ. Ἄλλ' ἴσθ' ὅποιά σοι δοκεῖ, κείνον δ' ἐγὼ θάψω· καλὸν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν. Φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μετὰ, ὅσια πανουργήσασ'· ἐπεὶ πλείων χρόνος δὲν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε. Ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι· σοὶ δ' εἰ δοκεῖ, τὰ τῶν θεῶν ἐντιμ' ἀτιμάσασ' ἔχε.	70 75 77

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A.** Από το κείμενο που σας δίνεται, να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τους στίχους **61-70** (Ἄλλ' ἐννοεῖν χρὴ τοῦτο... δρώης μετὰ).

Μονάδες 30

- B.** Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:
- 1.** Με βάση τα στοιχεία των στίχων **58-64** να παρουσιάσετε την επιχειρηματολογία με την οποία η Ισμήνη καταλήγει στην απόφασή της να μη συμπράξει με την Αντιγόνη στην ταφή του Πολυνείκη.

Μονάδες 10

- 2.** Ἐχει λεχθεῖ ὅτι "το μεγαλεῖο των ηρώων του Σοφοκλή (μεταξύ άλλων) βρίσκεται και στη συναισθηση ὅτι αυτοὶ εκτελοῦν το καθήκον τους, ἀκόμη κι αν τους ἀπαρνοῦνται ὅλοι". Επικαλούμενοι συγκεκριμένα στοιχεία των στίχων **69-77**, να τεκμηριώσετε τη συμφωνία ἢ τη διαφωνία σας με την ἀποψη αὐτή.

Μονάδες 10

- 3.** ὄσῳ κάκιστ' ὀλοόμεθ(α)... ἢ κράτη παρέξιμεν: Στους στίχους αὐτοὺς (**59-60**) ἡ Ισμήνη πιστεύει ὅτι αὐτὴ και ἡ ἀδελφὴ της ἀπειλοῦνται με ἀτιμωτικὸ

θάνατο, αν παραβιάσουν την απόφαση του Κρέοντα. Με βάση το μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεί (στίχοι **594-603**), να εντοπίσετε και να σχολιάσετε αντίστοιχα την αιτία στην οποία ο χορός αποδίδει: **α)** τις συμφορές του οίκου των Λαβδακιδών και **β)** την επαπειλούμενη εξόντωση της Αντιγόνης και της Ισμήνης.

**Κείμενο από μετάφραση (στίχοι 594 -603)
Αντιστροφή α΄**

Αιώνες θωρώ στο σπίτι των Λαβδακιδών
πάθη νεκρών πάνω σε πάθη να πέφτουν·
η μια την άλλη γενιά δεν μπορεί ν' αλαφρώσει·
κάποιος θεός τη ρημάζει κι αλύτρωτη μένει.
Τώρα στο σπίτι του Οιδίποδα φάνηκε φως
απάνω στη στερνή του ριζα·
όμως των θεών του κάτω κόσμου
το φονικό τη θερίζει δρεπάνι,
η τύφλα του νου κι ο αστόχαστος λόγος.

Μονάδες 10

- 4.** Σε ποιες εορτές του Διονύσου στην αρχαία Αττική γίνονταν δραματικές παραστάσεις; Να δώσετε πληροφορίες γι'αυτές τις εορτές.

Μονάδες 10

- 5.** Να γράψετε δύο ομόρριζα (απλά ή σύνθετα, της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας) για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **ἀρχόμεσθ(α), ἀκούειν, αἰτοῦσα, πείσομαι, πράσσειν.**

Μονάδες 10

- 6α.** Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τον παρακάτω πίνακα, στα κενά του οποίου θα συμπληρώσετε τον ίδιο τόπο των λέξεων που σας δίνονται στους βαθμούς που ζητούνται.

Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
		κάκιστ(α)
	κρεισσόνων	
ἠδέως		

Μονάδες 6

- 6β.** Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τον πίνακα που ακολουθεί συμπληρώνοντας στα κενά του σε χρόνο Ενεστώτα τους ακριβώς αντίστοιχους ρηματικούς τύπους αυτών που σας δίνονται.

	Ενεστώτας
ὀλούμεθ(α)	

κελεύσαιμ(ι)	
θανεῖν	
πανουργήσασα	

Μονάδες 4

**7. ὄσφ κάκιστ' ὀλούμεθ(α) (στίχος 59)
ὡς βιάζομαι τάδε (στίχος 66).**

Να χαρακτηρίσετε συντακτικῶς τις προτάσεις αυτές (εἶδος) και να δηλώσετε τον συντακτικὸ τους ρόλο (πῶς λειτουργοῦν συντακτικὰ στο κείμενο που σας δόθηκε).

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αλλά πρώτα πρέπει να έχεις στο νου σου αυτό, ὅτι 61
δηλαδή γεννηθήκαμε

γυναίκες, που σημαίνει ὅτι δεν πρέπει να τα βάζουμε με τους άντρες:
ἔπειτα (πρέπει να έχεις υπόψη σου) ὅτι εξουσιαζόμαστε
ἀπὸ ισχυρότερους

ὥστε να υπακοῦμε σ' αυτά και σε ἀκόμα πιο σκληρά ἀπ' αυτά.

Εγὼ λοιπὸν ἀφοῦ παρακαλέσω τους θεοὺς του Κάτω 65
Κόσμου

να με συγχωρήσουν, ἐπειδὴ (ἀναγκάζομαι) κάνω ἀυτὰ
χωρὶς τη θέλησή μου,

θα υπακούσω σ' αὐτοὺς που ἔχουν την ἐξουσία
γιατί το να κάνει (κάποιος) πράγματα που ξεπερνοῦν
τις δυνατότητές του δεν ἔχει κανένα νόημα.

ΑΝ. Οὔτε θα σε παρακαλοῦσα οὔτε, κι αν ἀκόμα 70
πια ἤθελες να με βοηθήσεις, θα δεχόμεν
με ευχαρίστηση τη σύμπραξή σου.

B 1.

Η Ἰσμήνη ἀρνεῖται να συνεργαστεῖ με την ἀδερφή της για την ταφή του Πολυνείκη. Τη θεωρεῖ επικίνδυνη πράξη, γιατί ἔχει ἀπαγορευτεῖ ἀπὸ τον Κρέοντα και ἐπισύρει βαρύτερη ποινή. Στην προσπάθειά της να πείσει και την Ἀντιγόνη ἀναπτύσσει την ἐπιχειρηματολογία της.

Αρχικὰ τονίζει ὅτι ἔμειναν ολομόναχες, ὑστερα ἀπὸ τη τραγική μοῖρα της ὑπόλοιπης οἰκογένειας. Η κατάρρα των Λαβδακιδῶν κρέμεται ἀπειλητικὰ πάνω στα κεφάλια των κοριτσιῶν, προοιωνίζοντας το δικὸ τους ἀσχημο τέλος με την ἐπικείμενη τιμωρία της παράβασης της διαταγῆς του Κρέοντα.

Στη συνέχεια, το ἐπόμενο ἐπιχείρημά της στηρίζεται στην ἐκφραση του πατριαρχικοῦ δικαίου και την πάγια θέση της γυναίκας στην Ἀθήνα, η οποία κοινωνικὰ ἦταν

υποβαθμισμένη. Οι γυναίκες, υποστηρίζει η Ισμήνη, επειδή είναι αδύναμες δεν μπορούν να συγκρουστούν με τους άνδρες γι' αυτό πρέπει να υποτάσσονται και σε χειρότερες διαταγές αφού εξουσιάζονται από δυνατότερους. Προσπαθεί να βρει ένα κοινωνικό και ηθικό στήριγμα για να αποτρέψει την Αντιγόνη δικαιολογώντας παράλληλα την άρνησή της.

Η Ισμήνη, συνεχίζοντας, αναγνωρίζει, ότι η άρνησή της είναι αμάρτημα απέναντι στο νεκρό αδερφό της. Γι' αυτό ζητά να τη συγχωρέσουν οι θεοί με την αιτιολογία ότι υπακούει από ανάγκη στη διαταγή του Κρέοντα, στη δύναμη της εξουσίας.

Και καταλήγει με την έκφραση του γνωμικού σχετικά με την αξία του μέτρου και την αποφυγή πάσας υπερβολής προσπαθώντας να συνενώσει την αδερφή της. Το γνωμικό ισχύει για υλικά και πνευματικά αγαθά όχι όμως για ηθικά. Δεν μπορεί να πείσει λοιπόν την Αντιγόνη γιατί αυτή θεωρεί το ηθικό της χρέος βαρύτερο. Στις μεγάλες πράξεις και τις μεγάλες θυσίες δεν δικαιολογείται συμβιβασμός και ηττοπάθεια.

B 2.

Οι ήρωες των έργων του Σοφοκλή είναι γενναιότεροι από το μέσο άνθρωπο και παλεύουν χωρίς καμιά ανθρώπινη βοήθεια, μέσα στη μοναξιά που επιβάλλει ο ηρωισμός και η βούλησή τους. Το μεγαλείο τους βρίσκεται στην αλύγιστη δύναμή τους και στη συναίσθηση ότι εκτελούν το καθήκον τους, ακόμη και αν τους απαρνούνται όλοι.

Η Αντιγόνη χρησιμοποιεί σκληρή γλώσσα, απέναντι στην Ισμήνη, καθώς αισθάνεται πια μόνη της μετά την άρνηση της αδερφή της να συμπράξει στην ταφή του Πολυνείκη. Δηλώνει την αμετάκλητη απόφασή της να θάψει τον αδερφό της με τη φράση: « λλ' ὄσθι... θάψω» και αφήνεται σε μια ηρωική έκρηξη...Θα αγωνιστεί για να κάνει το καθήκον της, υπακούοντας στους νόμους των θεών, οι οποίοι υπερσχύουν των ανθρώπινων νόμων – του νόμου του Κρέοντα – αφηφώντας και τον ίδιο τον θάνατο «καλό μοι... θανεῖν».

Η Αντιγόνη δεν χρειάζεται τον οίκτο των άλλων γιατί έχει τη δυνατότητα να αγωνίζεται για τις απόψεις της. Δεν υπολογίζει το θάνατο. Θεωρεί ευτυχία να επιτελέσει το ιερό καθήκον προς τον αδερφό της. Παραβαίνει τον ανθρώπινο νόμο προκειμένου να υπηρετήσει το θεϊκό. Αυτή είναι η ουσία και η κεντρική ιδέα του όλου έργου, η σύγκρουση δηλαδή του θείου με το ανθρώπινο δίκαιο.

Η Αντιγόνη διατυπώνει την αλήθεια ότι η ζωή στον κάτω κόσμο είναι αιώνια, ενώ πάνω στη γη είναι πρόσκαιρη. Συνεπώς, όταν συγκρούεται το θείο με το ανθρώπινο δίκαιο, είναι προτιμότερο να ενεργεί κανείς σύμφωνα με το θείο δίκαιο. Όλα αυτά, δείχνουν ότι οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν στην αθανασία της ψυχής και στη μετά θάνατο ζωή.

B 3.

Εδώ ο χορός οικτρίζει τη γενιά των Λαβδακιδών, την οποία βλέπει με συμπάθεια. Τη φέρνει σαν παράδειγμα για να επιβεβαιώσει την ιδέα ότι η ανθρώπινη ευτυχία είναι μεταβλητή. Οι συμφορές της οικογένειας μεταδίδονται και στις κατοπινές γενιές και οι νεώτεροι δεν μπορούν να αποφύγουν τα δεινά.

A) Σύμφωνα με το μύθο, ο Κάδμος προκάλεσε τη νέμεση των θεών σκοτώνοντας το ιερό φίδι του Άρη που φύλαγε την πηγή του θεού. Ο εγγονός του Λάβδακος καταδίωξε τη λατρεία του θεού Διονύσου. Ο γιος του Λάιος απήγαγε το γιο του Πέλοπα Χρυσίππο και ο Πέλοπας τον καταράστηκε να πεθάνει άτεκνος ή να σκοτωθεί

από το παιδί του. Από εκεί ξεκινούν οι συμφορές του γένους των Λαβδακιδών, που για τρεις συνεχόμενες γενιές υποφέρουν απ' αυτή τη βαριά κατάρα. Κανείς ούτε ο Οιδίποδας, ο γιος του Λάιου, ούτε τα παιδιά του πρώτου, Πολυνείκης – Ετεοκλής κατάφεραν να αποφύγουν τα δεινά.

Β) Όπως τώρα που στην τελευταία ρίζα του Οιδίποδα (Αντιγόνη – Ισμήνη) απλώθηκε ένα φως (ο γάμος της Αντιγόνης με τον Αίμωνα), αλλά ήταν πολύ πρόσκαιρο. Πάλι αυτήν την τελευταία ρίζα του σπιτιού του Οιδίποδα την κόβει το φονικό λεπίδι των θεών, τα ασύνετα λόγια και η ερινύα του μυαλού. Η Ερινύα για το Σοφοκλή είναι ένα είδος του κακού που εδρεύει στο μυαλό του ανθρώπου.

B 4.

Οι δραματικές παραστάσεις επικράτησε να γίνονται κατά τις εορτές του Διονύσου, ώστε να συνδέονται με τη θρησκευτική τους προέλευση. Οι γιορτές αυτές στην Αττική ήταν τέσσερις:

- Τα **μεγάλα** ή **εν άστει Διονύσια** που τελούνταν το μήνα Ελαφηβολιών (μέσα Μαρτίου – Απριλίου) διαρκούσαν έξι μέρες και παρουσιάζονταν νέα δράματα. Την επιμέλεια και οργάνωσή τους είχε ο επώνυμος Άρχοντας.
- Τα **μικρά** ή **κατ' αγρούς Διονύσια** που γιορτάζονταν το μήνα Ποσειδεώνα (μέσα Δεκεμβρίου – Ιανουαρίου) και παρουσιάζονταν σ' αυτά επαναλήψεις επιτυχημένων δραμάτων. Ονομαστά ήταν τα μικρά Διονύσια που γιορτάζονταν στο Διονυσιακό Θέατρο του Πειραιά.
- Τα **Λήναια** που εορτάζονταν το μήνα Γαμηλιώνα (μέσα Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου): στη διάρκεια της εορτής παρουσιάζονταν νέες τραγωδίες και κωμωδίες. Η επιμέλεια και οργάνωση των Ληναίων ανήκε στη δικαιοδοσία του άρχοντος – βασιλέως.
- Τα **Ανθεστήρια** που εορτάζονταν το μήνα Ανθεστηριώνα (μέσα Φεβρουαρίου – Μαρτίου). Ήταν γιορτή της ανθοφορίας στην αρχή της άνοιξης. Παλιότερα δεν γίνονταν δραματικοί αγώνες: πολύ αργότερα προστέθηκαν και αυτοί ως μέρος της γιορτής. Την εποπτεία των εορτών όσο και των δραματικών αγώνων είχε ο Επώνυμος Άρχων.

B 5.

Ομόρριζα

ρχόμεσθ(α): αρχηγός, άρχοντας

ακούειν: ακοή, άκουσμα

α⇒το\σα: αίτημα, απαίτηση

πείσομαι: πειθώ, πειθήνιος

πράσσειν: πράξη, έμπρακτος

B 6α.**Παραθετικά:****Θετικός βαθμός**

κακά
 γαθον
 "δέως

Συγκριτικός Βαθμός

κακίονα
 κρεισσόνων
 ×διον

Υπερθετικός Βαθμός

κάκιστα
 κρατίστων
 ×διστα

B 6β.**Ενεστώτας**

|λούμεθ(α)
 κελεύσαιμ(ι)
 θανεῖν
 πανουργήσασα

|λλύμεθα
 κελεύοιμι
 θνήσκειν
 πανουργόσα

B 7.**Συντακτικό:**

ἰὸ κάκιστ' /λούμεθ(α): Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, απλή, μερικής αγνοίας λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα της κύριας πρότασης, σκόπει. Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα «ἰσῶ» και εκφέρεται με Οριστική Μέλλοντα «|λούμεθα» που δηλώνει το πραγματικό.

ὡς βιάζομαι τάδε: Δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο «ὡς» για να δηλώσει υποκειμενική αιτιολογία και εκφέρεται με Οριστική